

תכנות מונחה עצמים בשפת C++

מחלקות

אוהד ברזילי
אוניברסיטת תל אביב

1

מחלקות (classes)

- תזכורת: מחלקה היא טיפוס נתונים מופשט עם מימוש (אולי חלקי)
- זהו תאור סטטי, גלופה (cookie cutter)
- עצם (אובייקט) הוא מופע של מחלקה, עצם הוא יישות של זמן ריצה
- מחלקה היא גם טיפוס וגם מודול

המחלקה Point

■ נקודה במישור הדו-מימדי

■ שאילתות

○ שיעורים קרטזיים (x, y)

○ שיעורים קוטביים (ρ, θ)

○ מרחק (distance)

■ פקודות

○ translate , rotate , scale (הזזה)

המחלקה Point

■ חלק מהתאור המופשט:

○ $x: \text{POINT} \rightarrow \text{REAL}$

○ $\text{translate}: \text{POINT} \times \text{REAL} \times \text{REAL} \rightarrow \text{POINT}$

■ אקסיומה לדוגמא:

○ $x(\text{translate}(p1, a, b)) = x(p1) + a$

תכונות ומאפיינים

- הפונקציות של ה ADT הופכות למאפיינים (features) של המחלקה (ב C++ נקראים members, איברים)
- 3 סוגים של פונקציות: בנאים, פקודות, שאילתות
- 2 אלטרנטיבות מימוש: זמן או מקום
- בדוגמא של Point אם נבחר במאפיינים הקרטזיים של הנקודה (x,y) בתור **נתונים** (שדות של המחלקה) נוכל להציג את ρ ו θ בתור **חישובים**

תכונות ומאפיינים

- איברי המחלקה המיוצגים על ידי מקום (נתונים) נקראים **תכונות** המחלקה (attributes)
- בשפת C++ מקובלים השמות **שדות של המחלקה** ולפעמים גם **data members**
- איברי המחלקה המיוצגים על ידי זמן (חישוב) נקראים **שגרות** המחלקה (routines)
- בשפת C++ מקובלים השמות **המתודות של המחלקה** (**methods**). (המינוח העברי - שיטות - אינו מקובל) וכן **member functions**.

סיווג מאפייני המחלקה כפי שרואה זאת הלקוח

- אין ערך מוחזר – פרוצדורה (command)
- יש ערך מוחזר
 - עם ארגומנטים – פונקציה
 - בלי ארגומנטים
- ממומש ע"י זכרון – תכונה (שדה, attribute)
- ממומש ע"י חישוב – פונקציה (חסרת ארגומנטים)

מאפייני המחלקה סיווג פנימי

- זיכרון: שדה
- חישוב: רוטינות
 - בלי ערך מוחזר – שגרות (פרוצדורות)
 - עם ערך מוחזר - פונקציות
- בחלק משפות התכנות (לדוגמא Eiffel אבל לא C++) אין הבדל תחבירי בין גישה לשדה ובין פונקציה חסרת פרמטרים
- ב- C# תכונות של המחלקה שיש להם גישה תחבירית אחודה נקראות properties
- בשפות אלו הסתרת המימוש מהלקוח טובה יותר

מ C ל- C++ עם POINT

בשפת C

```
typedef struct POINT
{
    float x,y;
} POINT;

float rho(POINT *this)
{
    return sqrt((this->x * this->x) +
                (this->y * this->y));
}

main()
{
    float r;
    POINT p = {3,4};
    r = rho(&p);
}
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

9

מ C ל- C++ עם POINT

בשפת C

```
typedef struct POINT
{
    float x,y;
} POINT;
```

בשפת C++

```
class POINT
{
    float x,y;
};
```

typedef struct
class להיות

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

10

POINT עם C++ ל- C מ

בשפת C

```
float rho(POINT *this)
{
    return sqrt((this->x * this->x) +
                (this->y * this->y));
}
```

בשפת C++

```
class POINT
{
    float x,y;
    float rho(POINT *this)
    {
        return sqrt((this->x * this->x) +
                    (this->y * this->y));
    }
};
```

הגדרת הפונקציה נכנסה לתוך הגדרת המחלקה (הפונקציה הפכה למתודה)

POINT עם C++ ל- C מ

בשפת C

```
float rho(POINT *this)
{
    return sqrt((this->x * this->x) +
                (this->y * this->y));
}
```

בשפת C++

```
class POINT
{
    float x,y;
    float rho()
    {
        return sqrt((this->x * this->x) +
                    (this->y * this->y));
    }
};
```

המתודה לא מקבלת את POINT בתור ארגומנט (כי היא מוגדרת בתוכה ולכן ברור שהיא פועלת עליה). עדיין מותר להשתמש ב this אם רוצים

מ C ל- C++ עם POINT

בשפת C

```
float rho(POINT *this)
{
    return sqrt((this->x * this->x) +
                (this->y * this->y));
}
```

בשפת C++

```
class POINT
{
    float x,y;
    float rho()
    {
        return sqrt(x*x + y*y);
    }
};
```

מומלץ לוותר על this

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

13

מ C ל- C++ עם POINT

בשפת C

```
float rho(POINT *this)
{
    return sqrt((this->x * this->x) +
                (this->y * this->y));
}
```

בשפת C++

```
class POINT
{
    float x,y;
public:
    float rho()
    {
        return sqrt(x*x + y*y);
    }
};
```

כדי שאפשר יהיה לקרוא למתודה מחוץ למחלקה יש להוסיף את התגית public: לפני הגדרת המתודה

14

מ C ל- C++ עם POINT

בשפת C

```
main()
{
    float r;
    POINT p = {3,4};
    r = rho(&p);
}
```

בשפת C אנו מסתכלים על תוכנית כעל אוסף של פונקציות שמקבלות כארגומנטים מבני נתונים

בשפת C++ אנו מסתכלים על תוכנית כעל סדרה של הודעות \ בקשות המועברות בין אובייקטים ובהם הם מבקשים זה מזה שרותים שונים

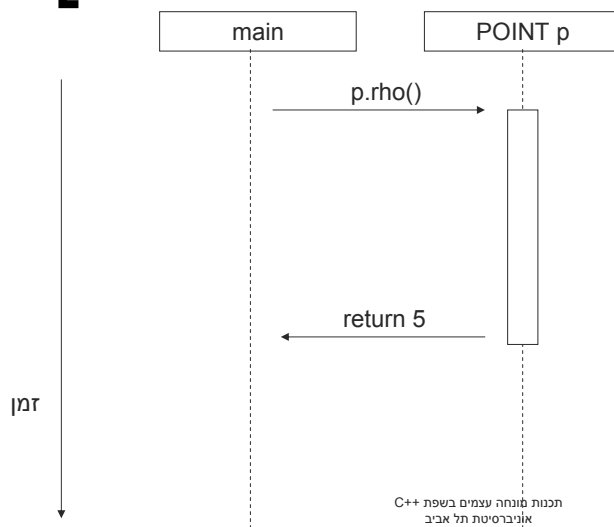
בשפת C++

```
main()
{
    float r;
    POINT p = {3,4};
    r = p.rho();
}
```

תכנת מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

15

מודל העברת ההודעות

בשפות מונחות עצמים "נקיות" גם main עצמו היה מתודה של עצם כלשהו

תכנת מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

16

המחלקה POINT

```
/** Two dimensional points */
class POINT
{
    /** Abscissa and ordinate */
    float x, y;

public:
    /** Distance to point (0,0) */
    float rho()
    {
        return sqrt(x*x + y*y);
    }

    /** Angle to horizontal axis */
    float theta(); // will be implemented elsewhere
};
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

17

המחלקה POINT

```
/** Distance to other */
float distance(POINT other)
{
    return sqrt((x-other.x)*(x-other.x)+
               (y-other.y)*(y-other.y));
}

/** Move by a horizontal, b vertical */
void translate(float a, float b)
{
    x = x+a;
    y = y+b;
}

/** Scale by a ratio of factor */
void scale(float factor)
{
    x = factor*x;
    y = factor*y;
}
};
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

18

[המחלקה POINT – מימוש וממשק]

- ניתן (ורצוי) לממש את הפונקציות מחוץ לגוף המחלקה.
- הצהרות על המחלקה ותכונותיה יופיעו בקובץ הכותרת (.h) ואילו מימושי הפונקציות יופיעו בקובץ מימוש נפרד (.cpp) תוך שימוש באופרטור השיוך (::)
- ההבדל הוא טכני בלבד – ניתן להתייחס למימושי הפונקציה כאילו נכתבו בתוך ה { } של המחלקה עצמה

```
//point.c
/** Angle to horizontal axis */
float POINT::theta()
{ ... }
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

19

[המחלקה POINT - הערות]

- שימו לב לשימוש בפונקציה `sqrt()`
 - שימוש בפונקציות גלובליות נשאר בעינו
- במתודה `distance` איזה עצם משתנה ואיזה נשאר?
 - כשרשמנו: `x-other.x`
 - כאילו רשמנו: `this->x - other->x`
- לכל מתודה יש ארגומנט מרומז (`implicit`) והוא האובייקט שעליו היא פועלת (`this`)
- בעת ביצוע מתודה המצביע `this` מצביע על העצם הנוכחי

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

20

יחסי ספק - לקוח

- מחלקה C היא הלקוח (client) של מחלקה S, ומחלקה S היא הספק (supplier) של מחלקה C, אם C כוללת הצהרה מהצורה: $S e$
- עשוי להיות שדה, פונקציה, משתנה מקומי (כולל ערך מוחזר) או אפילו ארגומנט של מתודה של C
- e משויך לעצם ממחלקה S (אח"כ)
- מחלקה יכולה להיות לקוחה של עצמה:

```
class Person{
    Person *parent;
    ...
};
```

קריאה למתודה (method call)

- המנגנון היסודי של תכנות מונחה עצמים
- נקרא גם: זימון, שליחת הודעה
- דוגמא: $p1.translate(1.0, -5.4)$ פירושו הפעל על העצם p1 את המתודה translate עם הארגומנטים 1.0 ו-5.4
- p1 נקרא אובייקט המטרה (target)
- 1.0 ו-5.4 הם הארגומנטים האקטואלים
- Object.Procedure(parameters)
- עקרון המטרה היחידה – כל פעולה בתוכנית מוכוונת עצמים מתבצעת יחסית לעצם מסוים. ה this של רגע ההפעלה
- קיומן של פונקציות גלובליות ב C++ סותר את עקרון המטרה היחידה

מודול לעומת טיפוס

- השרותים שמספקת המחלקה POINT הופכים אותה למודול
- כל השרותים זמינים עבור כל עצם מהמחלקה POINT, מה שהופך אותה לטיפוס

קריאה למתודה - המשך

- כל הקוד המתבצע הוא במסגרת של פונקציות (גלובליות או מתודות)
- לכל מתודה יש מטרה (target)
- כאשר המטרה היא האובייקט הנוכחי (this) מקובל להשמיט את שם אובייקט המטרה
 - מטרה מפורשת (qualified call) $p.y$, $x.f()$
 - מטרה מרומזת (unqualified call) $f()$, y

[מטרה מרומזת (unqualified call)]

- כאשר שורת קוד מופיעה בתוך מתודה של אובייקט `obj`, כל הקריאות למתודות שאינן גלובליות יתבצעו כאשר `obj` הוא אובייקט המטרה שלהן

[מטרה מרומזת (unqualified call)]

```
main()
{
    T obj;
    obj.F();
}
```

obj הוא המטרה של הקריאה `G()`

```
class T
{
    void G();
    void F()
    {
        ...
        G();
    }
};
```

[מטרה מפורשת (qualified call)]

- בעת ביצוע גוף של רוטינה z בהקשר של עצם obj נתבונן בקריאות מסוג $x.m$ או $x.f()$
 - אם x הוא שדה של obj והוא מטיפוס T אזי T הוא המטרה
 - אם x הוא פונקציה (גלובלית או מתודה) אזי מבצעים את הקריאה והטיפוס של הערך המוחזר הוא המטרה של $f()$. $x()$
 - אם x הוא משתנה מקומי של z והוא מטיפוס T אזי T הוא המטרה

[בנץ הוא 'זה']

- כאשר העצם הנוכחי ($this$) הוא obj :
 - קריאה לא מפורשת או ביצוע פעולות שאינן קריאה לפונקציה אינן משנות את זהותו של העצם הנוכחי
 - קריאות מפורשות גורמות לעצם הנוכחי להפוך למטרה של הקריאה. בסיום ביצוע הקריאה obj חוזר להיות העצם הנוכחי
 - במהלך ביצוע קריאות לפונקציה גלובלית או סטטית אין עצם נוכחי. בסיום ביצוע הקריאה obj חוזר להיות העצם הנוכחי

העצם הנוכחי

```
main()
{
  T obj;
  obj.F();
}
```

אין עצם נוכחי

```
class T
{
  void G() { ... }
  void F()
  {
    T obj2;
    obj2.G();
    G();
  }
};
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

29

העצם הנוכחי

```
main()
{
  T obj;
  obj.F();
}
```

אין עצם נוכחי
obj הוא מטרת הקריאה

```
class T
{
  void G() { ... }
  void F()
  {
    T obj2;
    obj2.G();
    G();
  }
};
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

30

העצם הנוכחי

```
main()
{
    T obj;
    obj.F();
}
```

obj הוא העצם נוכחי
obj2 הוא מטרת הקריאה

```
class T
{
    void G() { ... }
    void F()
    {
        T obj2;
        obj2.G();
        G();
    }
};
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

31

העצם הנוכחי

```
main()
{
    T obj;
    obj.F();
}
```

obj2 הוא העצם נוכחי

```
class T
{
    void G() { ... }
    void F()
    {
        T obj2;
        obj2.G();
        G();
    }
};
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

32

העצם הנוכחי

```
main()
{
    T obj;
    obj.F();
}
```

obj הוא העצם נוכחי
obj הוא מטרת הקריאה

```
class T
{
    void G() { ... }
    void F()
    {
        T obj2;
        obj2.G();
        G();
    }
};
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

33

העצם הנוכחי

```
main()
{
    T obj;
    obj.F();
}
```

obj הוא העצם נוכחי

```
class T
{
    void G() { ... }
    void F()
    {
        T obj2;
        obj2.G();
        G();
    }
};
```

תכנות מונחה עצמים בשפת C++
אוניברסיטת תל אביב

34

העמסת אופרטורים

- מה עושה `x.plus(a)` ?
- ומה עושה `x+a` ?
- בשפת Scheme: `(+ x a)`
- סימן ה'+' הוא אופרטור. זהו שם של פונקציה הנבדלת מפונקציה "רגילה" בתחביר הקריאה לה
- דוגמא: המחלקה `complex`

אופרטורי `complex`

```
class complex { // very simplified complex

    double re, im;

public:
    complex operator+(complex) ;
    complex operator*(complex) ;
};
```

אופרטורי complex

```
void f()
{
    complex a = {1, 3.1} ;
    complex b = {1.2, 2} ;
    complex c = b;
    a = b+c;
    b = b+c*a;
    c = a*b+complex(1,2) ; // יצירת עצם זמני
}
```

אופרטורים כמתודות

- שם של אופרטור יכול להיות רק אחד מהאופרטורים הסטנדרטים של C++:

+	-	*	/	%	^	&
	~	!	=	<	>	+=
--	*=	/=	%=	^=	&=	=
<<	>>	>>=	<<=	==	!=	<=
>=	&&		++	--	->*	,
->	[]	()	new	new []	delete	delete []

- לא ניתן להעמיס את האופרטורים:
 - :: (אופרטור השיוך)
 - . (גישה לשדה)
 - *. (גישה לשדה דרך מצביע לפונקציה)

ייצוא תכונות בררני

- בשפת C++ זמינות של אברי המחלקה נקבעת ביחס למחלקה של הטיפוס הניגש
- שדות של המחלקה (מתודות ונתונים) שיוגדרו כפרטיים (private) ימנעו מאובייקטים של מחלקות אחרות (כאשר העצם הנוכחי הוא מטיפוס של מחלקה אחרת) גישה אליהם
- מחלקה אינה יכולה לאפשר גישות מסוג מסוים בלבד (רק קריאה או רק כתיבה)

ייצוא תכונות בררני

- מחלקה אינה יכולה למנוע גישה מעצמה
- מחלקה אינה יכולה להפלות בין אובייקטים שונים של אותה מחלקה
- מחלקה יכולה להפלות בין פונקציות ומחלקות שונות ע"י הכרזה עליהן כחברות (friend)
- מחלקה אינה יכולה להגביל תכונות מסוימות בלבד למחלקות מסוימות בלבד

ייצוא תכונות בררני

```
class A
{
    void f();
    void g();
public:
    void h();
};
```

```
class B
{
    void F()
    {
        A a;
        a.f(); // Error. f() is private
        a.h(); // OK. h() is public
    }
};
```

ייצוא תכונות בררני

```
class A
{
    void f();
    void g();
public:
    void h();
    friend class B;
};
```

```
class B
{
    void F()
    {
        A a;
        a.f(); // OK. B is a friend
        a.h(); // OK. h() is public
    }
};
```

ייצוא תכונות בררני

```
class A
{
    void f();
    void g();
public:
    void h();
    friend B::F();
};
```

```
class B
{
    void F()
    {
        A a;
        a.f(); // OK. B::F is a friend
        a.h(); // OK. h() is public
    }
};
```